

Historia och samhällskunskap · Åk 8 till gymnasiet

Rösträttsstriden i Stockholm

Lektionens fråga

Varför tog det så lång tid innan alla fick rösta?

Namn _____

Klass _____

Steg 1 Ta ställning

Enskilt · 8 min

a När blev Sverige en demokrati? Det finns inget självklart svar. Ringa in det år du tror mest på.

1909

1921

1948

1989

b Titta på bilden. Vad händer på bilden, och vad ser du som tyder på det?

Jag tror att ... eftersom jag ser ...

1 Ta ställning

2 Kungsholmen

3 Argumenten mot

4 Krafterna

5 Innan du går

Steg 2 · Parhäfte

En kväll på Kungsholmen

Söndagen den 20 april 1902 demonstrerade tusentals människor i Stockholm för rösträtt. Kvällen efter samlades folk igen på Kungsholmen. Där grep polisen Anna Maria Engström, 32 år.

I par
15 min

Er uppgift

Vad gjorde Anna Maria Engström?

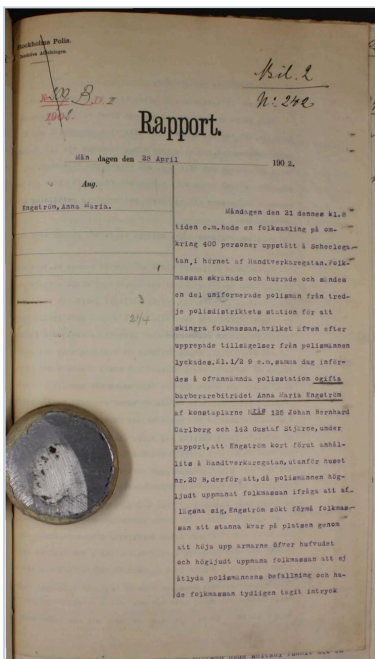
- 1 Läs polisrapporten och svara på fråga 1.
- 2 Läs vittnena på nästa sida och svara på fråga 2 och 3.
- 3 Gissa vad rätten beslutade. Läraren visar sedan hur det gick.

2

Kungsholmen

Källa 1 Polisrapporten om Anna Maria Engström

21 april 1902 · Polisen i Stockholm

Utdrag ur rapportens två första sidor. Stavningen är originalets.

Måndagen den 21 dennes kl. 8 tiden e.m. hade en folksamling på omkring 400 personer uppstått å Scheelegatan, i hörnet af Handtverkaregatan. Folkmassan skrånade och hurrade och sändes en del uniformerade polismän från tredje polisdistriktets station för att skingra folkmassan, hvilket äfven efter upprepade tillsägelser från polismännen lyckades.

Kl. 1/2 9 e.m. samma dag infördes å ofvannämnda polisstation ogifta barberarebiträdet Anna Maria Engström af konstaplarna N:ris 125 Johan Bernhard Carlberg och 142 Gustaf Stjärne, under rapport, att Engström kort förut anhållits å Handtverkaregatan, utanför huset nr. 20 B, derför att, då polismännen högljudt uppmanat folkmassan ifråga att aflägsna sig, Engström sökt förmå folkmassan att stanna kvar på platsen genom att höja upp armarne öfver hufvudet och högljudt uppmana folkmassan att ej åtlyda polismännens befallning och hade folkmassan tydligen tagit intryck af detta Engströms uppträdande.

Engström öfverlemnades derefter till detektivstationen.

Hörd derstädes af öfverkonstapeln Ernst Källander erkände Engström, att hon vid ofvannämnda tillfälle uppehållit sig å Handtverkaregatan, der en större mängd personer vid tillfället varit församlade och fört högljudt oväsen, men förnekade, att hon höjt armarne öfver sitt hufvud och förnekade äfven att hon uppmanat folkmassan att ej åtlyda polismännens befallning att lemna platsen.

Ord

dennes denna månad e.m. eftermiddagen, här på kvällen skrånade skrek och väsnades anhållits gripits åtlyda lyda befallning order förnekade sa att det inte var sant

1 Vad anklagar polisen Engström för? Vad säger hon själv?

Polisen säger att hon ... men hon ...

Källa 2 Vittnena i rättegången

Maj till augusti 1902

Här är utdrag ur domstolens protokoll, renskrivna av Stadsarkivet: vad en polis och två arbetare berättade när de vittnade. Arbetarna kallades av Engströms försvar. De två poliser som grep henne fick inte vittna, eftersom det fanns andra vittnen.

Utdrag ur Stadsarkivets renskrift av domstolsprotokollet. [...] betyder att text är utelämnad.

Polisen Knut Ferdinand Althal

På polismännens uppmaningar till massan att skingra sig, hade Anna Maria Engström med hög röst svarat: "Här har jag rättighet att stå så länge jag vill"; hvilka ord vittnet väl hört, då vittnet stått på endast ett par stegs afstand från Anna Maria Engström.

Järnarbetaren Carl Johan Edman

[Engström hade] efter att hafva fått syn på vittnet derefter en stund samtalat om demonstrationen dagen förut, hade Anna Maria Engström yttrat med rätt hög röst: "Lefve den allmänna rösträtten och kvinnans medborgarrätt".

Edman, på frågor från försvaret

att Anna Maria Engström, enligt hvad vittnet kunnat se, ej varit orsaken till folksamlingen; att vittnet ej hört att någon af polismännen högljudt uppmanat folkmassan att skingra sig, utan endast sett polismännen gå fram och tillbaka bland folket; [...] att dessa ord icke yttrats högre än att de antagligen hörts endast af de närmast kringstående; [...] att Anna Maria Engström hade för vana att tala rätt högt och att dervid gestikulera med armarna; att folkmassan ej visat trots mot polismyndigheten.

Järnarbetaren Carl August Kristoffersson

att dessa ord, som hon beledsagat med en gest med armarna, ej fällts med högre röst, än att vittnet, som stått alldeles bredvid, knappast kunnat uppfatta desamma.

Ord

vittnet den som vittnar, alltså den som berättar   **medborgarrätt** rätten att vara med och bestämma i samhället   **trots** vägran att lyda
gestikulera röra armarna och händerna när man pratar   **beledsagat** följt upp

2 Vad berättar arbetarna Edman och Kristoffersson? Hur skiljer det sig från polisens bild?

Arbetarna säger att ...

---

3 Varför kan polisen och arbetarna beskriva samma kväll så olika?

De beskriver det olika eftersom ...

---

4 Vad tror ni att rätten beslutade? Ringa in.

Dömd för upplopp

Inte dömd för upplopp, men böter

Frikänd helt

Steg 3 • Parhäfte

Argumenten mot

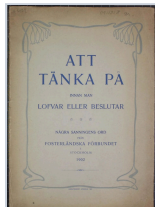
1902 gällde striden rösträtt för fler män, 1912 och 1913 för kvinnor.
Tre källor från dem som var emot.

I par
18 min

Källa 3 Att tänka på innan man loftar eller beslutar

1902 • Fosterländska förbundet i Stockholm

År 1902 fick män rösta till riksdagens andra kammare om de tjänade mer än 800 kronor om året. Skriften menar att det räcker och att den som inte betalar skatt inte ska få rösta. Kraven på rösträtt kommer enligt skriften från agitatorer, inte från arbetarna själva.

Utdrag ur skriftens sidor 4 till 6. Stavningen är originalets.

[...] borde det vara bättre att, i den mån det behöfs, höja arbetaren till rösträttsstrecket än att sänka strecket till honom.

Nej, det är maktspekulanter, radikala tidningsskrifvare och yrkesagitatorer, som landet rundt sökt sprida missnöje bland arbetareklassen, ställt till folkmöten, där brandröda tal hållits, och stiftat »folkriksdagar», där en lös och lättledd samling af pratsamma personer sammanförts till ovärdiga demonstrationer mot bestående, beprövade förhållanden och lagbunden ordning.

Nej, ändamålet är att ställa så till, att arbetarebefolkningen skall kunna användas att hjälpa fram agitatorerna till makten [...]

Ord

rösträttsstrecket gränsen för hur mycket man måste tjäna för att få rösta

maktspekulanter personer som vill skaffa sig makt

yrkesagitatorer personer som har som jobb att väcka missnöje och protester **ändamålet** syftet

Källa 4 Rösträttskravet för kvinnor

Juni 1913 • Harald Holmqvist i Nya Dagligt Allehanda

Utdrag ur Stadsarkivets renskrift av insändaren.

Är det verkligen så, att själva rättfärdigheten utgör det centrala i denna agitation, hvarför undviker man då med sådan sorgfällighet allt ordande om de skyldigheter gent emot staten, som måste ligga till grund för en af staten given rättighet? Eller, med andra ord, hvarför framhåller man aldrig mannens värnplikt, då man har så lätt att finna afundsord om mannens rösträtt?

Men kvinnorna ha ju moderskapet, och det är deras värnplikt, säga kvinnorösträttsens anhängare.

Nej! Moderskapet i all ära, men där finns intet af staten lagstadgat åläggande [...]

Hos mannen är det däremot främst lagens bud, som, jämte plikt känslan bringar honom att fullgöra sin fosterlandstjänst under fanorna. För dessa osjälviska uppoffringar få väl mannens rösträtt i viss mån anses utgöra ett statens vederlag.

Låt oss då komma ihåg, att det är kvinnans skyldighet att först och främst vara kvinna, liksom det är mannens plikt att först och främst vara man.

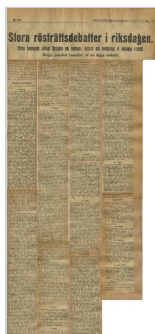
Ord

rättfärdigheten rättvisan **värnplikt** plikten att göra militärtjänst **åläggande** krav, skyldighet

vederlag ersättning, betalning **fosterlandstjänst** tjänst för landet, här militärtjänst

Källa 5 Stora rösträttsdebatter i riksdagen

19 maj 1912 • Stockholms Dagblad

Tidningsartikeln är lång. Här är det viktigaste, sammanfattat.

1912 föreslog regeringen att kvinnor skulle få politisk rösträtt. Stockholms Dagblad återgav den 19 maj en lång debatt i riksdagens första kammare.

Motståndarna var rädda att kvinnors särintressen och känslor skulle ta för stor plats, på bekostnad av frågor om jordbruk, handel, industri och lag. De menade att kvinnor saknade kunskap om politik och inte försörjde sig själva hela livet, och att deras krafter behövdes för hem och barn.

Första kammaren röstade nej, med 86 röster mot 58.

Er uppgift

Vad hade motståndarna 1902 och 1912 till 1913 gemensamt?

- 1 **Läs** ett kort i taget. **Skriv** numret på källan där tanken finns.
- 2 **Skriv** kortets bokstav i ett fält: 1902, 1912 till 1913 eller Båda.
- 3 **Svara** på frågan längst ned. Använd två kort.

A

Den som inte betalar skatt ska inte få rösta

Källa

B

Männen förtjänar sin rösträtt genom värnplikten

Källa

C

Rösträtt måste man förtjäna genom något man gör för staten

Källa

D

Kraven på rösträtt kommer från agitatorer, inte från folket

Källa

E

Kvinnans plats är i hemmet, med man och barn

Källa

F

Kvinnor saknar kunskap om politik och styrs av känslor

Källa

G

Den som inte försörjer sig själv ska inte bestämma

Källa

H

Höj arbetarnas löner till strecket i stället för att sänka strecket

Källa

I

Nya väljare skulle hjälpa fel personer till makten

Källa

1902

Mot rösträtt för fler män

Båda

Samma tanke finns 1902 och 1912 till 1913

1912 till 1913

Mot rösträtt för kvinnor

Vad hade motståndarna gemensamt? Använd två kort som stöd.

Båda grupperna menade att ...

3

Argumenten mot

Steg 4 · Parhäfte

Vad fick rösträtten igenom?

I par
15 min

Här är källorna till steg 4. Uppgiften står på baksidan.

Källa 6

Från gårdagens demonstration. På Jakobstorg

21 april 1902 · Okänd tecknare, Stockholms-tidningen

Teckningen stod i Stockholms-tidningen måndagen den 21 april 1902, bredvid ett reportage om demonstrationen dagen före. Söndagen den 20 april 1902 demonstrerade upp emot 30 000 människor i Stockholm för rösträtt. Det blev bråk med polisen och flera demonstranter greps. Många skadades av polisens sablar.

Källa 8 Polisen övervakar ett rösträttsmöte

10 januari 1917 · Polisen i Stockholm

Utdrag ur Stadsarkivets renskrift av rapporten.

Lokalen, som rymmer 375 personer, var fullsatt med åhörare, nästan uteslutande kvinnor.

Härefter föreslogs en resolution af innehåll, att de svenska kvinnorna ställde en oavvislig fordran på att redan vid innevarande års blifvande Riksdag i politiskt afseende fullt jämställda med männen, hvilken resolution af mötesdeltagarna tydligt enhälligt antogs.

Något mot lag eller laga förordningar stridande förekom icke under mötet.

Ord

åhörare publik **resolution** gemensamt uttalande
oavvislig fordran krav som inte går att säga nej till
enhälligt av alla

Källa 7

Elin Wägner och namnlistorna

1914 · Okänd fotograf

Författaren och journalisten Elin Wägner står bredvid en travé pärmar. I dem finns namnlistor för kvinnlig rösträtt, en pärm per landskap.

Rösträttsrörelsen samlade in 350 000 namnunderskrifter, ungefär 18 procent av alla kvinnor över 18 år i Sverige. Listorna lämnades till riksdagen 1914.

Källa 9

Varför vi önska rösträtt!

1907 · Tidskriften Idun

1907 frågade tidskriften Idun fyra kända rösträttskvinnor varför de ville ha rösträtt: läkaren Karolina Widerström, politikern Anna Lindhagen, Signe Bergman och Hilma Borelius.

Två citat ur artikeln, som de återges på Stockholmskällan.

Karolina Widerström: "Och endast om alla kategorier af människor få tillfälle att med kraft värna om hvad för dem är viktigt och kärt, banas väg för den rättvisa, som är en af grundvalarne för samhällets lycka"

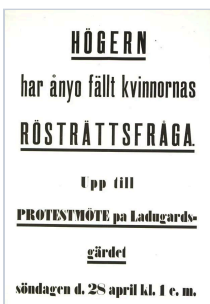
Signe Bergman: "Vidare önskar jag rösträtt, därför att jag är intresserad af politiska spörsmål. Jag skulle i likhet med flertalet finska kvinnor och i motsats till många män använda min rösträtt"

Ord

spörsmål frågor **grundvalarne** grunderna

Källa 10 Högern har ånyo fällt kvinnornas rösträttsfråga

April 1918 · Okänd

En affisch som kallade till protestmöte på Ladugårdsgården i Stockholm söndagen den 28 april 1918.

Ett år senare, 1919, beslutade riksdagen om lika rösträtt för kvinnor. Det första valet där kvinnor fick rösta var riksdagsvalet 1921.

Ord

ånyo igen **fällt** röstat ner

Er uppgift

Vad drev fram och vad bromsade rösträtten för kvinnor och män?

- 1 **Läs** en kraft i taget. Titta i källan om ni är osäkra.
- 2 **Ringa in** om kraften drev fram rösträtten eller bromsade den.
- 3 **Ringa in** hur stark kraften var. **Svara** sedan på frågan.

	KRAFTEN	RIKTNING	STYRKA
1	Tusentals demonstrerar för rösträtt i Stockholm April 1902 · Källa 6	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
2	Polisen skingrar demonstranter och många skadas av sablar April 1902 · Källa 6	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
3	Fosterländska förbundet sprider en skrift mot utvidgad rösträtt 1902 · Källa 3	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
4	I Finland röstar kvinnor redan Idun, 1907 · Källa 9	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
5	Första kammaren säger nej till kvinnlig rösträtt, 86 mot 58 Maj 1912 · Källa 5	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
6	Rösträttsrörelsen lämnar 350 000 namnunderskrifter till riksdagen 1914 · Källa 7	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
7	Ett fullsatt möte kräver att kvinnor får rösträtt redan samma år Januari 1917 · Källa 8	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
8	Tiotusentals arbetare demonstrerar mot matbristen och för allmän och lika rösträtt Juni 1917 · Bilden på Mitt blad	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
9	Högern faller kvinnornas rösträttsfråga igen 1918 · Källa 10	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark
10	Protestmöte på Ladugårdsgärdet efter ett nytt nej April 1918 · Källa 10	☐ Drev fram ☐ Bromsade	☐ Svag ☐ Medel ☐ Stark

Vilken kraft tror du var starkast, och varför? Nämn en källa.

Den starkaste kraften var ... Det visar källan ...

Steg 3b · Fördjupning

En röst för

Ann Margret Holmgren (1850 till 1940) var författare och var med och startade rösträttsrörelsen i Stockholm. I ett brev till politikern Carl Lindhagen räknar hon upp skäl för att kvinnor ska få rösta på samma villkor som män. Brevet är inte daterat. Det är skrivet på Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtts brevpapper.

Enskilt
8 min

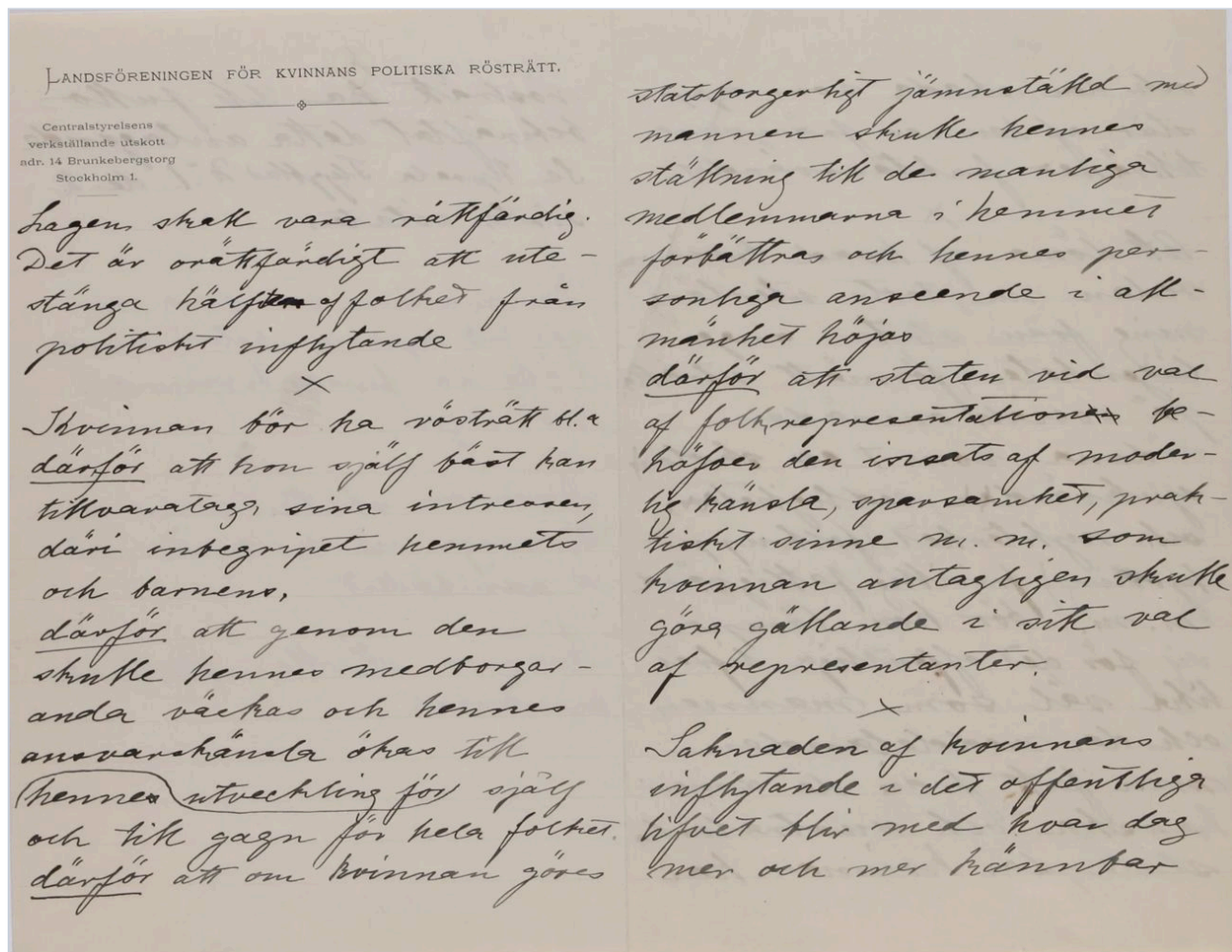
Din uppgift

Vilka av motståndarnas argument bemöter Holmgren? Citera henne.

- 1 Läs brevet på nästa sida, ett skäl i taget.
- 2 Jämför med motståndarnas argument i parhäftet, sidan 4.
- 3 Svara på de två frågorna.

Källa 11 Ann Margret Holmgrens skäl för kvinnlig rösträtt

Odaterat · Ann Margret Holmgren till Carl Lindhagen

Brevets första uppslag. Renskriften på nästa sida återger hela brevet.

3b

Fördjupning

Källa 11 Ann Margret Holmgrens skäl för kvinnlig rösträtt

Odaterat · Ann Margret Holmgren till Carl Lindhagen

Stadsarkivets renskrift av brevet.

Lagen skall vara rättfärdig. Det är orättvist att utestänga hälften af folket från politiskt inflytande.

Kvinnan bör ha rösträtt bl.a. därför att hon själv bäst kan tillvarata sina intressen däri inbegripet hemmets och barnens,

därför att genom den skulle hennes medborgaranda väckas och hennes ansvarskänsla ökas till utveckling för henne själf och till gagn för hela folket.

därför att om kvinnan göres statsborgerligt jämställd med mannen skulle hennes ställning till de manliga medlemmarna i hemmet förbättras och hennes personliga anseende i allmänhet höjas

därför att staten vid val af folkrepresentation behöfver den insats af moderlig känsla, sparsamhet, praktiskt sinne m.m. som kvinnan antagligen skulle göra gällande i sitt val af representanter.

Saknaden af kvinnans inflytande i det offentliga lifvet blir med hvar dag mer och mer kännbar och den skada som uppstår af hennes frånvaro tillväxer fruktansvärt.

Att döma af hvad kvinnor redan nu, trots utestängning från statens angelägenheter, förmått uträtta på sociala områden sådana som t.ex. skola, sjukvård, sedlighet, nykterhet, frivillig fattigvård m.m. bör hon lämpa sig för det offentliga lifvet lika väl som mannen och de meddelanden man fått från de amerikanska och australienska stater, där kvinnan har rösträtt ha tillfullo bekräftat detta antagande.

Där mannen ser bara en väg till sparsamhetens sunda källa där finna kvinnorna tio vägar.

Kvinnan skulle värna om de svagas och de smås rätt i samhället.

Ord

rättfärdig rättvis   **tillvarataga** ta hand om, försvara   **medborgaranda** viljan att ta ansvar för samhället
statsborgerligt jämställd med samma rättigheter i staten   **folkrepresentation** riksdag

1 Vilka av motståndarnas argument bemöter Holmgren? Citera henne.

Motståndarna sa att ... men Holmgren skriver ...

---

2 Vilket av hennes skäl tror du var svårast för motståndarna att säga emot? Varför?

Svårast att säga emot var ... eftersom ...

Steg 5 • Innan du går

Exit ticket

Helklass, sedan enskilt
12 min

Rösträtten i Sverige, steg för steg

1866

Män som tjänar minst 800 kronor om året får rösta till andra kammaren.

1909

Allmän rösträtt för män, från 24 år, om de betalat sin skatt.

1912

Första kammaren säger nej till kvinnlig rösträtt.

1914

350 000 namn för kvinnlig rösträtt lämnas till riksdagen.

1919

Riksdagen beslutar om allmän och lika rösträtt.

1921

Kvinnor röstar för första gången i riksdagsval.

Ta ställning igen. När blev Sverige en demokrati? Ringa in.

1909

1921

1948

1989

Jämfört med steg 1 har jag

Valt samma år

Ändrat mig

Svara på lektionens fråga

Varför tog det så lång tid innan alla fick rösta?

1

Motståndet

Vad sa motståndarna? Ge ett exempel ur en källa.

Motståndarna menade att ...

2

Kampen

Hur kämpade rösträttsrörelsen? Ge ett exempel ur en källa.

Rörelsen ...

Lämna bladet till läraren

Har du med allt?

☐

Ett argument ur en källa.

☐

Ett sätt som rörelsen kämpade på.